

20 YAŞ VE ÜZERİ KADINLARA KENDİ KENDİNE MEME MUAYENESİ HAKKINDA VERİLEN PLANLI EĞİTİMİN ETKİNLİĞİNİN İNCELENMESİ

Eda Dolgun, Mujgan Solak Kabataş, Gül Ertem

Ege Üniversitesi Ödemiş Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, İzmir, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, İzmir İli Ödemiş İlçesinde 2 Nolu Sağlık Ocağına Başvuran 20 yaş ve üzeri kadınlara kendi kendine meme muayenesi (KKMM) hakkında verilen planlı eğitimin etkinliğini ölçmek amacı ile planlanmış, yarı deneysel bir çalışmadır.

Hastalar ve Yöntem: Veriler araştırmacılar tarafından literatür bilgisine dayalı olarak oluşturulan anket formu ile yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Anket formu çalışmaya katılmayı kabul eden çalışma (n=35) ve kontrol (n=35) grubuna eğitim öncesi test ve eğitim sonrası test olarak uygulanmıştır. Araştırma Mayıs 2005 – Nisan 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veriler bilgisayarda SPSS istatistik programında kodlanarak sayısal analiz, t-testi, X2 testi, Wilcoxon Testi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan çalışma grubundaki kadınların yaş ortalaması 37,94±10,56 yaş, kontrol grubundaki kadınların 31,63±10,03 yaş olarak bulunmuştur. Çalışma grubundaki kadınların bilgi puan ortalamasının, eğitim sonrasında (45,42 ± 9,0) eğitim öncesine (15,57 ± 12,11) göre yüksek olduğu ve bu puan farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu, kontrol grubundaki kadınların bilgi puan ortalamalarının eğitim sonrasında (30,84±12,86), eğitim öncesine (25,14±13,96) göre daha yüksek olduğu ve arasındaki istatistiksel farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Meme kanseri vakalarında kitlenin çoğunlukla kadının kendisi tarafından saptandığı dikkate alındığında, 20 yaş üzeri her kadının düzenli olarak KKMM yapmasını sağlamaya yönelik eğitim programlarının önemi kaçınılmazdır.

Anahtar sözcükler: kendi kendine muayenesi, meme kanseri, kadınlar

THE FEASIBILITY OF EDUCATION ON KNOWLEDGE OF BREAST EXAMINATION AMONG WOMEN EQUAL TO/ OR OLDER THAN 20

ABSTRACT

Purpose: This semi-experimental study is planned for measuring the effectiveness of the programmed education given about self breast examination (SBE) to women aged 20 and more who have applied to İzmir Ödemiş Primary Health Care Center Number 2.

Patients and Methods: The researchers collect data face to face with the questionnaire that was based on the literature. The questionnaire was performed as pre-test and post-test to study (n=35) and control (n=35) groups who have accepted to take part in the study. The research was performed between May 2005 and April 2007. The data were coded in computer with SPSS statistics program and evaluated with number, percent, t-test, X2 test and Wilcoxon test.

Results: Knowledge score average of women in experiment group was higher than the pre-test (15,57 ± 12,11) in the post-test (45,42 ± 9,0) and this score difference was meaningful; knowledge score average of women in control group was higher than the pre-test (25,14±13,96) in the post-test (30,84±12,86) and the difference between them was meaningful.

Conclusion: In most of the breast cancer cases the lumps are found by the women herself, as a result of this the importance education programs for providing women to perform SBE is unavoidable.

Keywords: self breast examination, breast cancer, women

Giriş

Meme kanseri Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ülkeleri ve ülkemizde kadınlar arasında en sık görülen kanserdir. Kadınlarda kanserden ölüm nedenleri arasında akciğer kanserinden sonra ikinci sırada yer almaktadır. ABD'de her yıl 185000 kadına meme kanseri tanısı konulmakta ve bu hastaların 46000'i yaşamını yitirmektedir. Erkeklerde ise sıklığı daha az olmakla birlikte 1/150 oranında görülmektedir (1–5).

Meme kanserinin, kadınlarda yaşam boyu görülme riski %12,3'tür ve her 8 kadından 1'inde meme kanseri gelişme riski vardır. Günümüzde kadınlarda ortaya çıkan kanserlerin %32'si ve kansere bağlı ölümlerin %18'i meme kanserine bağlıdır (1,6–8). Türkiye'deki mevcut veriler, meme kanserinin kadınlarda görülen tüm kanser olguları içinde %24,1'lik bir oran ile ilk sırada olduğunu göstermektedir (9,10). Yaş ile birlikte risk artmaktadır. 40-49 yaş arasında her 66 kadından birinde, 50-59 yaş arasında her 40 kadından birin-

de meme kanseri riski mevcuttur. 75 ile 79 yaşı kadar risk artışı devam eder. Lokal meme kanserinde 5 yıl yaşam %91 iken bölgesel yayılım olduğunda bu oran %69'a düşmektedir (11-14).

Meme kanserinde birincil korunma mümkün olmadığı için ikincil korunma olan erken teşhis önemlidir. Meme kanseri erken teşhis edilirse mortalitesi ve nüks oranı düşüktür. Meme kanseri erken teşhisinde kullanılan yöntemler kendi kendine meme muayenesi (KKMM), hekim tarafından yapılan fizik muayene ve mamografidir. Düzenli olarak yapılan muayene ve taramalar yardımıyla meme kanserine erken tanı konulduğu takdirde beklenen yaşam süresi uzatılabilmekte ve bazen de tamamen iyileşme sağlanabilmektedir. Bu bakımdan kadınların erken tanının önemini bilmeleri ve bu yönde bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de meme kanseriyle ilgili olarak kadınların eğitiminde hemşirelere büyük görev düşmektedir (11,15).

Yapılan çalışmalar kadınların KKMM uygulama oranının %20 ile %40 arasında değiştiğini göstermektedir. Hala kadınların büyük bölümü bu yararlı uygulamayı yapmamaktadır (16,17).

Ülkemizde yapılan çalışmalarda da kadınların meme kanseri ve KKMM hakkındaki bilgi düzeylerinin yetersiz ve her ay düzenli KKMM uygulama oranının da düşük (%24,5- %42,6) olduğu saptamıştır (18-21).

Hemşireler meme kanserinin erken dönemde belirlenmesini hızlandırabilirler, böylece hastalara en uygun tedaviyi elde etmelerine yardım edebilirler, tedavinin olumsuz etkilerini en alt düzeye indirmek için gerekli uygulamaları yapabilirler, kadın ve ailesine meme kanserinin getirdiği değişikliklerle baş etmelerinde yardım edebilirler (22).

Yöntem ve Gereçler

Araştırma, İzmir İli Ödemiş İlçesinde 2 No'lu Sağlık Ocağına Başvuran 20 yaş ve üzeri kadınlara kendi kendine meme muayenesi (KKMM) hakkında verilen planlı eğitimin etkinliğini ölçmek amacıyla planlanmış yarı deneysel bir çalışmadır.

Veriler araştırmacılar tarafından literatür bilgisine dayalı olarak oluşturulan soru formu ile yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Soru formu çalışmaya katılmayı kabul eden çalışma (n=35) ve kontrol (n=35) grubuna eğitim öncesi ve sonrası uygulanmıştır.

Soru formu, araştırma kapsamına alınan kadınlar ile ilgili tanıtıcı bilgilerinin incelendiği (21 soru) ve kendi kendine meme muayenesi ile ilgili bilgi durumlarının incelendiği (11 soru) toplam 32 sorudan oluşmaktadır.

Araştırmanın evrenini; Nisan 2006- Aralık 2006 tarihleri arasında İzmir İli Ödemiş İlçesinde 2 Nolu Sağlık Ocağına Başvuran 20 yaş ve üzeri kadınlar oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, Deney (n=35) ve kontrol (n=35) grubunu Nisan 2006 tarihinden itibaren

Tablo 1. Kadınların demografik özelliklerine göre dağılımı

Yaş grubu	Çalışma grubu Sayı	%	Kontrol grubu Sayı	%
20-29 yaş	9	25,7	18	51,4
30-39 yaş	11	31,4	9	25,7
40-49 yaş	11	31,4	5	14,3
50- Üzeri yaş	4	11,4	3	8,6
Eğitim Durumu				
Okur-yazar değil	1	2,9	1	2,9
Okur-Yazar	3	8,6	1	2,9
İlkokul mezunu	20	57,1	12	34,3
Ortaokul mezunu	1	2,9	4	11,4
Lise Mezunu	6	17,1	11	31,4
Üniversite/Yüksekokul Mezunu	4	11,4	6	17,1
Meslek				
Ev Hanımı	26	74,3	24	68,6
Memur	3	8,6	4	11,4
İşçi	4	11,4	4	11,4
Diğer	2	5,7	3	8,6
Gelir Durumu				
Gelir Giderden Az	17	48,6	10	28,6
Gelir Gidere Denk	18	51,4	23	65,7
Gelir Giderden Fazla	-	-	2	5,7
Medeni Durumu				
Bekar	3	8,6	7	20,0
Evli	30	85,7	27	77,1
Dul	2	5,7	1	2,9
Toplam	35	100	35	100

2 Nolu Sağlık Ocağına Başvuran (n=70) çalışmaya katılmayı kabul eden 20 yaş ve üzeri kadınlar oluşturmuştur.

Araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli olan bürokratik yazılı izinler ve çalışmaya katılmayı kabul eden kadınlardan sözlü izinler alınmıştır. Araştırmaya katılmak istemeyen kadınlar kapsam dışı bırakılmıştır.

Nisan 2006 tarihinden itibaren 2 nolu sağlık ocağına müracaat eden ve eğitim almak isteyen kadınlarla yüz yüze görüşülerek KKMM hakkında eğitim için randevu verilmiştir. Gelenlere uygulamalı eğitim verilmiş ve eğitim broşürleri dağıtılmıştır. Bu şekilde toplamda 35 kadına ulaşılmıştır. Kontrol grubu içinde sağlık ocağına müracaat eden ve araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 35 kadın seçilmiştir.

Eğitim öncesi test uygulaması günü çalışma ve kontrol grubu kadınlar için uygun olan bir güne randevu verilmiş olup verilen tarihte eğitim sonrası test uygulaması yapılmıştır. Eğitim sonrası test uygulandıktan sonra eğitim verilmeyen grubu da bilinçlendirmek için eğitim tekrarlanmıştır.

Araştırmamıza katılan kadınlara KKMM ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla toplam 11 sorudan oluşan bir soru formu dağıtıldı. Bu soru formunda kadınların verdikleri her doğru yanıtı "5" puan, her yanlış puana ise "0" puan verildi. Ve toplam "55" puan üzerinden kadınların bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir. Eğitim öncesi ve sonrasında aynı soru formu kullanılarak araştırmaya katılanların eğitim sonrası bilgi düzeylerinin artıp artmadığına bakılmıştır.

Veriler bilgisayarda SPSS istatistik programında kodlanarak sayısal analiz, t-testi, X² testi, Wilcoxon Testi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular

Tablo 1'de kadınların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde; çalışma grubundaki kadınların %25,7'sinin 20-29 yaş grubunda, %31,4'ünün 30-39 yaş grubunda, %31,4'ünün 40-49 yaş grubunda, %11,4'ünün 50 yaş ve üzeri yaş grubunda, kontrol grubundaki kadınların %51,4'ünün 20-29 yaş grubunda, %25,7'sinin 30-39 yaş grubunda, %14,3'ünün 40-49 yaş grubunda, %8,6'sının 50 yaş ve üzeri yaş grubunda oldukları görülmektedir.

Araştırma kapsamına alınan çalışma grubundaki kadınların %2,9'unun okur-yazar olmadığı, %57,1'inin ilkökul mezunu olduğu, %74,3'ünün ev hanımı, %85,7'sinin evli, %51,4'ünün gelirinin gidere denk olduğu, kontrol grubundaki kadınların ise %2,9'unun okur-yazar olmadığı, %34,3'ünün ilkökul mezunu olduğu, %68,6'sının ev hanımı, %77,1'inin evli, %65,7'sinin gelirinin gidere denk olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Araştırmaya katılan çalışma grubundaki kadınların %71,4'ü 1-3 çocuk sahibi olduğunu, %53,3'ü 18-21 yaşları arasında ilk doğumu yaptıklarını, %62,9'u 13-15 yaşlarında adet gördüklerini, %17,1'i artık adet görmediklerini, kontrol grubundaki kadınların %54,3'ü 1-3 çocuk sahibi olduğunu, %47,6'sı 18-21 yaşları arasında ilk doğumu yaptıklarını, %62,9'u 13-15 yaşlarında adet gördüklerini, %17,1'i artık adet görmediklerini ifade etmişlerdir (Tablo 2).

Kadınların yakın akrabalarında meme kanseri bulunma öyküsüne göre dağılımlarına bakıldığında çalışma grubundaki kadınların %94,3'ünün yakın akrabasında meme kanseri bulunmadığı, %2,9'unun annesinde, %2,9'unun diğer akrabalarında bulunduğu, kontrol grubundaki kadınların %94,3'ünün yakın akrabasında meme kanseri bulunmadığı, %5,7'sinin diğer akrabalarında bulunduğu görülmektedir (Tablo 3).

Araştırma kapsamına alınan çalışma grubundaki kadınların %25,7'sinin, kontrol grubundaki kadınların %5,7'sinin bir uzmana muayene olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 2. Kadınların doğurganlık ve emzirme özelliklerine ilişkin bilgileri

Kadınların doğurdukları Çocuk sayısı	Çalışma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
1-3 çocuk	25	71,4	19	54,3
4 ve üzeri	5	14,3	2	5,7
Çocuğu olmayan	5	14,3	14	40,0
İlk doğum Yapma Yaş Grupları(n=30)				
18'in Altında	2	6,7	-	-
18-21 yaş	16	53,3	10	47,6
22-25 yaş	8	26,7	9	42,9
26-29 yaş	4	13,3	2	9,5
Düzenli Olarak Anne Sütü Verme Durumları(n=30)				
Evet	23	76,7	18	85,7
Hayır	7	23,3	3	14,3
İlk Adet Görme Yaşı				
10-12 yaş	11	31,4	11	31,4
13-15 yaş	22	62,9	22	62,9
16-18 yaş	2	5,7	2	5,7
Şu Anda Adet Görme Durumları				
Evet	29	82,9	29	82,9
Hayır	6	17,1	6	17,1
Toplam	35	100	35	100

Tablo 3. Kadınların yakın akrabalarında meme kanseri bulunma öyküsüne göre dağılımları

Yakın akrabalarında meme kanseri bulunma öyküsü	Çalışma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Yok	33	94,3	33	94,3
Anne	1	2,9	-	-
Diğer	1	2,9	2	5,7
Toplam	35	100	35	100

Kadınların meme kanseri konusunda bilgi alma durumlarına göre dağılımı incelendiğinde; çalışma grubundaki kadınların %17,1'inin, kontrol grubundaki kadınların %31,4'ünün bilgi aldıkları görülmüştür (Tablo 5).

Çalışma ve kontrol grubundaki kadınların eğitim öncesi ve sonrası test bilgi puan ortalamaları karşılaştırıldığında; çalışma gru-

Tablo 4. Kadınların bir uzman tarafından muayene olma durumlarına göre dağılımları

Muayene olma durumu	Çalışma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Evet	9	25,7	2	5,7
Hayır	26	74,3	33	94,3
Toplam	35	100	35	100

bundaki kadınların bilgi puan ortalamalarının eğitim sonrasında eğitim öncesine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu puan farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($P<0.05$). Kontrol grubundaki kadınların bilgi puan ortalamalarının arttığı görülmüştür. Bu puan farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($P<0.05$) (Tablo 6, Şekil 1).

Çalışma grubundaki kadınların eğitim durumlarına göre eğitim öncesi ve sonrası bilgi puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; kadınların eğitim sonrası testte eğitim öncesi teste göre daha fazla bilgi puanı aldıkları saptanmış olup, bu puan farkı ilköğretim mezunları ve lise ve üzeri mezunlarında anlamlı olduğu bulunmuştur ($p=0.000$, $p=0.005$; $p<0.05$).

Eğitim öncesi test, eğitim durumlarına göre bilgi puanları incelendiğinde en yüksek puanı lise ve üzeri mezunları, en düşük puanı ise ilköğretim mezunlarının almış olduğu saptanmıştır. Ancak bu puan farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p=0.06$, $p>0.05$). Eğitim sonrası test bilgi puanlarında ise en yüksek puanı lise ve üzeri mezunları, en düşük puanı ise ilköğretim mezunlarının aldığı saptanmış olup bu fark anlamlı bulunmuştur ($p=0.041$, $p<0.05$) (Tablo 7).

Çalışma grubundaki kadınların yaşlarına göre eğitim öncesi ve sonrası test uygulaması bilgi puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; bütün yaş gruplarının eğitim sonrası test uygulamalarında eğitim öncesi test uygulamalarına göre daha fazla puan aldıkları saptanmıştır. Bu puan farkı 20-29, 30-39 ve 40-49 yaş gruplarında anlamlı bulunmuştur ($P<0.05$) (Tablo 8).

Tartışma

Araştırma kapsamına alınan çalışma grubundaki kadınların yaş ortalaması $37,94\pm 10,56$ yaş, kontrol grubundaki kadınların $31,63\pm 10,03$ yaş olarak bulunmuştur. Z. Gölbaşı ve ark (2007) "Öğrenci Hemşireler tarafından bir halk eğitim merkezinde verilen eğitimin kadınların meme kanseri, kendi kendine meme muayenesine yönelik bilgi ve uygulamaların etkisi" isimli araştırmaya göre kadınların yaş ortalaması $24,29\pm 7,03$ yaş bulunmuştur (23).

Araştırmaya katılan çalışma grubundaki kadınların %57,1'i, kontrol grubundaki kadınların ise %34,3'ü ilköğretim mezunu olarak bulun-

Tablo 5. Kadınların meme kanseri konusunda bilgi alma durumlarına göre dağılımı

Bilgi alma durumları	Çalışma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Evet	6	17,1	11	31,4
Hayır	29	82,9	24	68,6
Toplam	35	100	35	100

muştur (Tablo 1). Parlar ve ark (2004) yaptıkları çalışmada da kadınların eğitim durumları incelendiğinde %22,6'sının okur- yazar olmadığı ve %45,3'ünün ilköğretim mezunu olduğu saptanmıştır (24).

Çalışma grubundaki kadınların %74,3'ü kontrol grubundaki kadınların ise %68,6'sının ev hanımı, çalışma grubu (%51,4) ve kontrol grubu (%65,7) kadınların gelirlerinin giderlerine denk olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Kadınların medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde çalışma grubundaki kadınların %85,7'sinin, kontrol grubundaki kadınların ise %77,1'inin evli olduğu saptanmıştır. Türkiye'de 15 yaş ve üst kadınların %96,1 evlidir (25). Çadır ve ark. (2004) yaptıkları çalışmada da kadınların %70,9'unun evli ve %25,8'inin bekar olduğu bulunmuştur (26). S. Günel ve İ. Günel'in (2000) yaptığı "25-55 Yaş çalışkan kadınların meme kanserine yönelik davranışları" isimli çalışmada da kadınların %37'sinin bekar, %59,3'ünün evli ve %37'sinin dul olduğu saptanmıştır (27). Tüm bu sonuçlar bizim araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Tablo 1).

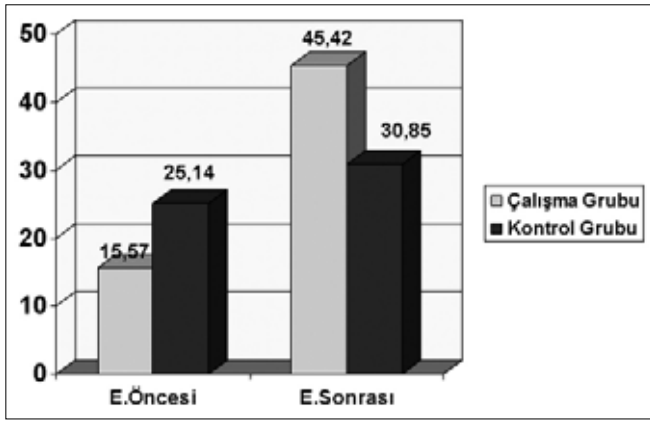
Kadınların doğurdukları çocuk sayısına göre dağılımında çalışma grubundaki kadınların %71,4'ünün, kontrol grubundaki kadınların ise %54,3'ünün en fazla olarak 1-3 çocuğa sahip oldukları bulunmuştur (Tablo 2). Parlar ve ark (2004) yaptıkları çalışmada da araştırmaya dahil olan kadınların %58,5'inin 1-3 çocuğa sahip oldukları saptanmıştır (24). Atlı, Ö. (2002) "Yetişkin Kadınların Meme Kanserine Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Risk Algılamaları İle Kendi Kendine Meme Muayenesi Eğitiminin Değerlendirilmesi" isimli tez çalışmada da kadınların %34,1'inin 1-3 çocuğa sahip oldukları belirlenmiştir (28). Bu sonuçlar bizim çalışmamızın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Kadınların ilk doğumu yaptıkları yaşlara göre dağılımında; çalışma grubundaki kadınların %53,3'ünün, kontrol grubundaki kadınların ise %47,6'sının en fazla olarak 18-21 yaşları arasında ilk doğumlarını yaptıkları ifade edilmiştir.

Kadınların çocuklarını düzenli olarak emzirme durumlarına baktığında; çalışma grubundaki kadınların %76,7'sinin, kontrol grubundaki kadınların ise %85,7'sinin düzenli olarak çocuklarını emzirdikleri bulunmuştur. Aslan ve ark (2007) "Kadınlarda meme kanseri risk düzeyi" isimli çalışmada kadınların %63'ünün evli,

Tablo 6. Çalışma ve kontrol grubundaki kadınların eğitim öncesi ve eğitim sonrası test bilgi puanlarının karşılaştırılması

Çalışma grubu			Kontrol grubu		
E.Öncesi X ± S	E.Sonrası X ± S	t/p	E.Öncesi X ± S	E.Öncesi X ± S	t/p
15,57±12,11	45,42±9,02	-11,462/0,00	25,14±13,96	30,85±12,86	-2,681/0,011

Şekil 1. Çalışma ve kontrol grubundaki kadınların eğitim öncesi test ve eğitim sonrası test bilgi puanlarının karşılaştırılması

%64,7'sinin 1-3çocuğa sahip olduğu ve %95,1'inin çocuklarını emzirdikleri belirlenmiştir (29). Bu sonuçlar Türkiye genelini yansıtan demografik verilerle uyumlu olup, Ülkemizde kadınların çoğunun çocuklarını emzirdiklerini göstermektedir (29,25). Emzirmenin meme kanseri riskini azalttığı bilinmekte ve emzirmeyen kadınlarda meme kanseri riskinin yüksek olduğu bilinmektedir. Lee ve ark. 20 yaş ve üzeri 110,604 kadın ile yaptıkları çalışmada, %51,9'unun çocuklarını emzirdiğini, emziren kadınlarda meme kanseri riskinin düştüğünü belirlemişlerdir (9).

Tablo 2'de kadınların ilk adet görme yaşlarına göre dağılımında çalışma grubundaki kadınların %62,9'u, kontrol grubundaki kadınların ise %62,9'u ilk adetlerini 13-15 yaş grubunda gördüklerini ifade etmişlerdir. Halen adet görme durumlarına göre dağılımlarına baktığında çalışma ve kontrol grubundaki kadınların aynı oranda (%82,9) hala adet gördüğü saptanmıştır (Tablo 2). Hormonların özellikle östrojenlerin meme dokusunu uzun süre etkilemesinin meme kanseri riskini arttırdığı bilinmektedir. Erken menarş, geç menopoz, doğum yapmama ya da ilk doğumunu 30 yaşından sonra yapma östrojenlerin meme dokusunu etkileme sürecini uzatmaktadır. Bu nedenle geç menarş, 30 yaş öncesi doğum, emzirme ve erken menopozun meme kanseri riskini azalttığı literatür bilgilerinde vurgulanmaktadır (29).

Tablo 3'de kadınların yakın akrabalarında meme kanseri bulunma öykülerine göre dağılımında; çalışma ve kontrol grubundaki kadınların aynı oranda (%94,3'ü) ailelerinde meme kanseri bulunma öyküsünün olmadığı saptanmıştır. Aslan ve ark (2007) yaptığı ça-

lışmada da araştırma kapsamına aldıkları kadınların %91,7'sinde önceden meme kanseri öyküsü bulunmadığı belirlenmiştir (29). Son yıllarda yapılan çalışmalarda meme kanserinde %5-10 oranında kalıtımın rolü olduğunu göstermiştir. Araştırmamızda da örnekleme alınan kadınların %94,3'ünde aile öyküsünde meme kanseri olmaması meme kanseri gelişmesi açısından düşük risk grubunda yer aldıkları söylenebilir. Ülkemizde herediter meme kanseri oranına ilişkin bir veriye rastlanmadı ancak Sağlık Bakanlığı'nın verilerine göre kadınlarda görülen kanserler arasında meme kanseri %24,1 oranıyla birinci sırada yer aldığı ve görülme sıklığının yüzde binde 7,32 olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye de kanser vakalarının en fazla görüldüğü iller arasında İstanbul'un %39,23 oranı ile ikinci sırada yer aldığı belirtilmektedir (30).

Çalışma grubundaki kadınların %74,3'ünün, kontrol grubundaki kadınların ise %94,3'ünün bir uzman tarafından daha önce muayene olmadığı saptanmıştır (Tablo 4). Günel ve ark (2000) yapmış olduğu çalışmada da kadınların %57,4'ünün KKMM yapmadığı bulunmuştur (29). Zincir, Eğri (2000) yaptıkları "Malatya İl Merkezinde 40 Yaş Üzeri Kadınların Meme Kanseri ve Korunma konusunda Bilgi, Tutum ve Davranışları" isimli araştırmada kadınların %80,1'inin KKMM olmadığı saptanmıştır (31). Çadır ve ark (2004) yaptıkları çalışmada da kadınların %80,6'sının KKMM yapmadığı saptanmıştır (32).

Çalışma grubundaki kadınların %44,4'ü memede kitle, %55,6'sının kontrol amaçlı, kontrol grubundaki kadınların ise %50'sinin memede kitle, %50'sinin kontrol amaçlı bir uzmana meme muayenesi olduklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Kadınların daha önceki KKMM hakkında bilgi alma durumlarına göre dağılımında çalışma grubundaki kadınların %82,9'unun, kontrol grubundaki kadınların %68,6'sının daha önce KKMM hakkında bilgi almadıklarını ifade ettikleri görülmektedir (Tablo 5). Parlar ve ark (2004) yapmış oldukları çalışmada da kadınların %56,6'sı KKMM hakkında bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır. Meme kanserinin erken tanısında çok önemli bir yeri olan KKMM'nin ülkemiz kadınları tarafından pek tanınmadığı ve yeterince kullanılmadığı çalışmalarda gösterilmiştir (24,33).

KKMM hakkında bilgi alan çalışma grubundaki kadınların %50'si, kontrol grubundaki kadınların %45,5'isi sağlık personelinin bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 6'da çalışma ve kontrol grubundaki kadınların KKMM konusunda bilgi düzeyinin belirlenmesi ile ilgili eğitim öncesi ve sonrası

Tablo 7. Çalışma grubundaki kadınların eğitim durumlarının eğitim öncesi ve sonrası test puanlarına etkisinin karşılaştırılması

Eğitim Durumları/ Bilgi Puanları	Okula Gitmemiş (N=4)			İlköğretim (N=21)			Lise ve Üzeri (N=10)			Kw E.Ö/E.S	p E.Ö/E.S
	E.Öncesi X±S	E.Sonrası X±S	Z/P	E.Öncesi X±S	E.Sonrası X±S	Z/P	E.Öncesi X±S	E.Sonrası X±S	Z/P		
	15,00±12,91	43,75±13,15	-1.826/0.068	10,71±9,91	43,09±8,87	-4,024/0,000	26,00±10,22	51,00±5,16	-2,821/0,005	10,282/6,387	0,06/0,041

Tablo 8. Çalışma grubundaki kadınların yaşlarının eğitim öncesi ve sonrası test puanlarına etkisinin karşılaştırılması

Yaş Grupları/ Bilgi Puanları	20-29 Yaş grubu (N=9)			30-39 Yaş grubu (N=11)			40-49 Yaş grubu (N=11)			50 ve Üzeri Yaş grubu (N=4)			Kw E.Ö/E.S	p E.Ö/E.S
	E. Öncesi X±S	E. Sonrası X±S	Z/P	E. Öncesi X±S	E. Sonrası X±S	Z/P	E. Öncesi X±S	E. Sonrası X±S	Z/P	E. Öncesi X±S	E. Sonrası X±S	Z/P		
	17,78±12,28	50,56±6,35	-2,675/0,007	19,55±11,93	48,18±5,60	-2,943/0,003	7,73±7,86	40,00±9,75	-2,943/0,003	21,25±15,48	41,25±12,50	-1,841/0,066	6,587/8,833	0,086/0,032

test bilgi puan ortalamaları karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre çalışma grubundaki kadınların bilgi puan ortalamasının, eğitim sonrası test uygulamasında (45,42 ± 9,0) eğitim öncesi test uygulamasına (15,57 ± 12,11) göre yüksek olduğu ve bu puan farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu (P<0.05), kontrol grubundaki kadınların bilgi puan ortalamaları arasındaki farkında istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (P<0.05) (Tablo 6, Şekil 1). Bu sonuçlar KKMM de kadınların bilgi düzeylerini arttırmaya yönelik eğitimlerin etkisini göstermektedir.

Çalışma grubundaki kadınların eğitim durumlarına göre eğitim öncesi ve sonrası test bilgi puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; kadınların eğitim sonrası testte eğitim öncesi teste göre daha fazla bilgi puanı aldıkları saptanmış olup, bu puan farkı ilköğretim mezunları ve lise ve üzeri mezunlarında anlamlı olduğu bulunmuştur (p= 0.000, p=0.005; p<0.05) (Tablo 7).

Çalışma grubundaki kadınların yaşlarına göre eğitim öncesi ve sonrası test uygulaması bilgi puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; bütün yaş gruplarının eğitim sonrası test uygulamalarında eğitim öncesi test uygulamalarına göre daha fazla puan aldıkları saptanmıştır. Bu puan farkı 20-29, 30-39 ve 40-49 yaş gruplarında anlamlı bulunmuştur (P<0.05). Eğitim öncesi testte diğerlerine göre en yüksek puanı 50 yaş ve üzeri gruptaki kadınların almış olduğu, en düşük puanı 40-49 grubundaki kadınların almış olduğu saptanmıştır. Bu puan farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (P=0.086, P>0.05). Eğitim sonrası testte ise en yüksek puanı 20-29 yaş grubundaki kadınlar, en düşük puanı ise 40-49 yaş grubundaki kadınların almış olduğu saptanmıştır. Bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır (P=0.032, P<0.05).

Çadır ve ark (2004) yaptığı çalışmada da kadınların yaş gruplarına göre bilgi puanlarının dağılımı incelendiğinde; en fazla puanı 19,19± 8,41 ile 20-29 yaş grubundaki kadınların, en az puanı ise

4,31± 6,66 ile 70 ve üzeri yaş grubundaki kadınların aldığı tespit edilmiştir. Yaş gruplarına göre bilgi puanları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı (p<0,05) farklılık bulunmuştur. Çoklu karşılaştırmada, 30-39 yaş grubundaki kadınların 50-59, 60-69, 70 ve üzeri yaş gruplarına göre, 20-29, 40-49, 50-59 ve 60-69 yaş grubundaki kadınların bir üst yaş grubundaki kadınlara göre bilgi puanları ortalamalarının anlamlı (P<0,05) olarak yüksek olduğu belirlenmiştir (32) (Tablo 8).

Araştırma sonucunda kadınların eğitim öncesinde meme kanseri, belirtileri, risk faktörleri, erken tanı yöntemleri ve KKMM'si ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu kadınlara yapılan planlı eğitim sonrasında ise meme kanserinin erken tanılmasına yönelik bilgilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişim meydana geldiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Kadınlara kendi kendine meme muayenesi hakkında yapılan planlı eğitimlerin artırılması ve bu eğitimlerde hemşirelerin aktif rol alması,
- Ailesinde meme kanseri veya başka kanser tanısı bulunan kadınların meme kanseri erken tanılama uygulamalarına önem vermesi,
- Kitle iletişim araçları (Televizyon, dergi, gazete, broşür vb.) ile kendi kendine meme muayenesi hakkında uzmanlar tarafından eğitimlerin artırılması,
- Kadınlara düzenli ve periyodik aralıklarla pratik yapma sorumluluğu kazandırılması,
- Kadın sağlığı açısından büyük önem taşıyan bu konudaki eğitimlerin yaygınlaştırılması,
- Verilecek eğitimlerin programlanmasında kadınların eğitim düzeyinin dikkate alınması,
- 20 yaş ve üstü kadınlara mamografi, KKMM yaptırma ve KKMM yapmalarının öneminin anlatılması önerilebilir.

Kaynaklar

1. Aydınluğ S., (2004) "Meme Kanseri Erken Tanı" *Sted Cilt*;13 , Sayı;6, 226.
2. Hossfeld D.K., Sherman C.D., (Çev. Fırat D, Sarıaloğlu F, Kars A) (1992) "Klinik Onkoloji", T.C. Sağlık Bakanlığı Kanseri Savaş Dairesi Başkanlığı ile Türk Kanseri Araştırma ve Savaş Kurumu Ortak Yayını, Baskı 5, Ankara
3.<http://www.buldun.com/bayanlara/51/>, (Erişim: 08.05.2006)
4. <http://www.turkcancer.org/index> (Erişim: 06.06.2006)
5. http://www.internetdoktoru.com/Hst_Meme_Kanseri.htm(Erişim: 06.06.2006)
6. Harris J., Morrow M., Norton L., (1997) "Malignant Tumors of the Breast Cancer Principles.Practice of Oncology, Ed: Devita J., Vircent t., at all, Philadelphia, s: 1557.
7. Koçak S, (2000) "Kimler Meme Kanseri Olur?", *Klinik Bilimler ve Doktor*, Ocak, 6 (1), s:68-72.
8. Tuncer S., (2000) "Jinekolojik Kanselerde Tarama", *Hacettepe Tıp Dergisi*, 31 (2), s:113-120.
9. Lee SY, Kim SW, Song MS Yoon SJ. (2003) Effect of lifetime lactation on breast cancer ris: a Korean Women's cohort study. *Int J Cancer* 2003; 105 (3): 390-393.
10.<http://www.hekimce.com/konu.php?konu=737>, "Meme Muayenesi", (Erişim: 23.12.2004)
11. Kırkdök E., Budakoğlu İ., Maral İ., (2004) "Hekim Dışı Kadın Sağlık Personelinin Meme Kanseri Hakkındaki Bilgi Ve Davranışları" *Sağlık Ve Toplum Sayı:4 Ekim-Aralık*.
12.http://www.roche.com.tr/roche/content/tedavi_alanlarimiz/onkoloji(Erişim:08.05.2006)
13.http://www.tr.net/saglik/kadin_sagligi_meme_kanseri.shtml, (Erişim: 08.05.2006)
14.<http://www.turkcancer.org/pdf/turkiye%20istatistikleri> (Erişim: 06.06.2006)
15. *Kanserle Savaş Politikası Ve Kanseri Verileri (1995-1999)* T.C. Sağlık Bakanlığı, Kanseri Savaş Dairesi Başkanlığı Bakanlık Yayınları No: 618 s:121 2002 Ankara
16. ...Gray M.E., (1990) " Factors Related to Practice of Breast Self-Examination in Rural Women" *Cancer Nursing*, 13 (2), s: 100-107.
17. Rudledge D.N., (1986) "Factors Related to Women's Practice of Breast Self- Examination", *Nursing Research*, July, 36 (2), s:117-121
18. Akyolcu N., (1988) "Kadınların Meme Kanseri ve Kendi kendine Meme Muayenesi Hakkındaki Sağlık Bilgisi Düzeylerinin Ölçülmesi", *Uluslararası Cerrahi Kongresi Cerrahi Hemşireliği Sektörünü Konuşmaları ve Bildirileri Kitabı*, 9-11 Haziran İstanbul, s:209-215
19. Aydemir G., ve Halk Sağlığı Stajyerleri, (1990) "15-49 yaş Evli Kadınların Kendi kendine Meme Muayene Yöntemi İle İlgili Bilgileri", *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(3), s: 1-10
20. Bahar Z., Özsoy S., (1995) "Determination of Self Breast Examination of Married Women Over Fifteen Years Old", *The European Cancer Conference*, 29 Oct-2 Nov, Paris, France,
21. Bahar Z., Türkistanlı E., Ömercioğlu Ö., (1997) "The Determination of the Knowledge Levels of Married Women Between the Ages 15-49 about the Self-breast Examination", *The European Cancer Conference*, Sept14-18, Hamburg,
22. Yiğit R., (1998) "Meme Kanseri Ve Hemşirenin Bu Konuda Yapabileceği Eğitim" *E.Ü.H.Y.O Dergisi* 14,3 s:291-300.
23. Gölbaşı Z., Kutlar Z., Akdeniz H., (2007) "Öğrenci Hemşireler Tarafından Bir Halk Eğitim Merkezinde Verilen Eğitimin Kadınların Meme Kanseri /Kendi Kendine Meme Muayenesine Yönelik Bilgi Ve Uygulamalarına Etkisi" *Meme Sağlığı Dergisi Cilt:3 Sayı:2 s:53-57*.
24. Parlar S., Bozkurt İ.A., Ovaloğlu N., (2004) "Bir Ana Çocuk Sağlığına Başvuran Kadınlara Verilen Meme Kanseri Ve Kendi Kendine Meme Muayenesi İle İlgili Eğitimin Değerlendirilmesi" *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 8,2 s:9-15.
25. *Demographic Health Survey (1998)* "Hacettepe University Institute of Population Studies", Ankara Turkey, 1999.
26. Champion V., (1999) "Revised Susceptibility,Benefit And Barries Scale For Mammography Screening,Research İn Nursing&Healty 22, 341-348.
27. Günel Y.G., Günel İ., (2000) "25-55 Yaş Çalışan Kadınların Meme Kanseri Yönelik Davranışları" *Sağlık Ve Toplum Sayı:1 Ocak -Mart*.
28. Atlı Ö., (2002) "Yetişkin Kadınların Meme Kanseri Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Risk Algılamaları İle Kendi Kendine Meme Muayenesi Eğitiminin Değerlendirilmesi" *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Halk Eğitimi Bilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul*.
29. Arslan F.E., Gürkan A., (2007) "Kadınlarda Meme Kanseri Risk Düzeyi", *Meme Sağlığı Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, s: 63-68*.
30. <http://www.saglik.gov.tr>. "Kadınlarda en çok görülen on kanser türü" (Erişim: 06.06.2006)
31. Zincir, H., Eğri M. (2000) "Malatya İl Merkezinde 40 yaş Üzeri Kadınların Meme Kanseri ve Korunma Konusunda Bilgi, Tutum ve Davranışları" 2000'li yıllarda Sağlık Yüksekokullarında Eğitimin Geleceği Sempozyumu, Malatya
32. Çadır G., Eksen M., (2004) "Muğla Merkez, Bayır, Yerkesik Ve Yeşilyurt Sağlık Ocağı Bölgelerinde Yaşayan Kadınların Meme Kanseri Ve Kendi Kendine Meme Muayenesi Konusundaki Bilgi Ve Uygulama Durumlarının Belirlenmesi" *Uluslararası İnsan Bilimleri Kongresi cilt :1 sayı:1*.
33. Öztürk M., Engin V.S., Kişioğlu A.N., Yılmaz G., (2000) "Effects Of Education On Knowledge And Attitude Of Breast Self Examination Among 25+ Years Old Women" *Eastern Journal Of Medicine* 5,1,13-17

Teşekkür

Araştırmayı maddi açıdan destekleyen Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Şube Müdürlüğü'ne (Proje No: 05/OSYO/001) teşekkürlerimizi sunarız.

İletişim

Eda Dolgun
E-Posta : edolgun@hotmail.com